

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

Проф. Підгорний А.З. _____

“27” травня 2019 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

зі спеціальності

6.030506 «Прикладна статистика»

за освітньою програмою «Бізнес-статистика та аналітика»

на тему: «Статистична оцінка стану інноваційної діяльності в Україні»

Виконавець:

студентка обліково-економічного факультету
Богомаз Олена Олександрівна _____

Науковий керівник:

к. е. н., доцент

Самотоєнкова Олена Вікторівна _____

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Поняття, сутність та види інновацій та інноваційної діяльності	6
1.2. Статистичні показники оцінювання інноваційної діяльності	12
1.3. Статистичні методи оцінювання інноваційної діяльності.....	15
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОМИСЛОВOSTІ УКРАЇНИ ЗА 2012-2017 РОКИ.....	18
2.1. Аналіз динаміки та структури інноваційних підприємств в промисловості України	18
2. 2. Аналіз динаміки та структури інноваційних витрат в промисловості України	31
2.3. Оцінка ефективності інноваційної діяльності в промисловості України	39
2.4. Міжнародні співставлення розвитку інноваційної діяльності	46
РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	50
3.1. Аналіз витрат на інноваційну діяльність за регіонами України	50
3.2. Регіональний аналіз обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне підприємство та на 1 грн. витрат на інновації.....	61
3.3. Побудова трендової моделі та прогнозування витрат на інноваційну в діяльність в промисловості України	77
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Ключовим напрямком досягнення економічного зростання та підвищення якості життя населення в сучасному світі є розвиток інноваційної діяльності. Актуальність даної теми визначається тим, що на сьогоднішній день інноваційна діяльність – це основний стержень у зміцненні підприємства на ринку в умовах жорсткої конкуренції, яка повинна забезпечувати сталий економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності виробленої підприємством продукції та послуг, що надаються.

Досвід найбільш успішних країн світу свідчить про те, що в сучасних умовах тривале економічне зростання може бути досягнуте тільки на базі інноваційного типу відтворення. Тому для розвитку економіки необхідно приділяти значну увагу стану та розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Підвищення конкурентоспроможності українських підприємств може бути забезпечене тільки на основі прискорення інноваційних процесів, які повинні забезпечити рентабельне використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції та послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Реалізація цих завдань можлива тільки при наявності необхідної кількості фінансових ресурсів. Це вимагає глибокого аналізу джерел фінансування та відбору тільки тих з них, які можуть забезпечити максимально ефективний інноваційний процес.

Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й оновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), вдосконалення технології їх виготовлення з подальшим впровадженням та ефективною реалізацією на внутрішніх і зарубіжних ринках. Інноваційна діяльність передбачає цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності призводять до інновацій.

Розвиток економіки країни в найближчому майбутньому буде багато в чому залежати від рівня розвитку інноваційної сфери, так як саме вона є головним чинником формування інноваційного потенціалу країни. Інноваційний потенціал дозволяє реорганізувати економіку, розвивати наукомістке виробництво та забезпечувати стійкі темпи економічного зростання.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою даної кваліфікаційної роботи є статистична оцінка стану інноваційної діяльності в Україні.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- розгляд теоретичних основ статистичного вивчення інновацій та інноваційної діяльності;
- характеристика статистичних показників та методів оцінки інноваційної діяльності;
- аналіз динаміки та структури інноваційних підприємств в промисловості України;
- аналіз динаміки та структури інноваційних витрат в промисловості України;
- оцінка ефективності інноваційної діяльності в промисловості України;
- характеристика міжнародних співставлень розвитку інноваційної діяльності;
- аналіз витрат на інноваційну діяльність за регіонами України;
- регіональний аналіз обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне інноваційно активне підприємство та на 1 грн. витрат на інновації;
- побудова трендової моделі та прогнозування витрат на інноваційну діяльність в промисловості України;

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є промисловість України. Предметом дослідження виступає інноваційна діяльність промислових підприємств.

Методи дослідження. Для досягнення мети кваліфікаційної роботи було використано: метод статистичного групування, метод відносних і середніх величин, метод оцінки варіації, показники аналізу динаміки, методи виявлення тенденцій, графічний метод, індексний метод. Для обробки й аналізу інформації використовувались комп'ютерні програми Microsoft Word та Microsoft Excel.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження інноваційної діяльності, зокрема поняття і сутність інновацій; організація і проведення інноваційного процесу; система показників інноваційної діяльності; статистичні методи дослідження інноваційної діяльності.

У другому розділі проводиться статистичний аналіз основних показників інноваційної діяльності в промисловості України за 2012–2017 роки, зокрема аналіз динаміки та структури інноваційних підприємств; аналіз динаміки та структури інноваційних витрат; оцінка ефективності інноваційної діяльності та міжнародні порівняння.

У третьому розділі проводиться аналіз показників інноваційних витрат по регіонах України; групування регіонів України за рівнем реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне інноваційно активне підприємство та на одну гривню витрат на інновації; прогнозування показника витрат на інноваційну діяльність в промисловості України на короткострокову перспективу.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дослідження виступали наукові публікації вітчизняних вчених, а саме «Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України» Ж. А. Говорухи, «Стан, перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні і можливості їх впливу на формування ВВП» Г. Канафоцької, «Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України» О. В. Яценко, «Інноваційна активність промислових підприємств» С. В. Захаріна, «Дослідження сутності та взаємозв'язку понять «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» С. В. Глухової та інші наукові публікації. Також використовувались нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників України, електронні ресурси офіційного сайту Державної служби статистики, результати спостережень та обстежень в інноваційній сфері.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день інноваційна діяльність – це основний стержень в зміцненні підприємства на ринку в умовах жорсткої конкуренції, яка повинна забезпечувати сталий економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності виробленої підприємством продукції та послуг, що надаються.

Досвід найбільш успішних країн світу свідчить про те, що в сучасних умовах тривале економічне зростання може бути досягнуто тільки на базі інноваційного типу відтворення. Тому для розвитку економіки необхідно приділяти значну увагу стану та розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Проведене в кваліфікаційній роботі статистичне дослідження та оцінка стану і розвитку інноваційної діяльності в Україні дозволяє зробити такі висновки.

За період 2012-2017 роки в Україні спостерігається зменшення кількості інноваційно активних підприємств, а саме у 2017 році порівняно з 2012 роком кількість інноваційно активних підприємств зменшилася більше ніж вдвічі. Найбільш різке зменшення відбулося у 2015 році, коли, порівняно з 2014 роком кількість інноваційно активних підприємств в Україні зменшилася на 785 одиниць, або на 48,8%.

Зменшення кількості інноваційно активних підприємств майже пропорційно зменшенню кількості підприємств, які впроваджували інновації за даний період. Частка підприємств, що впроваджували інновації в загальній кількості інноваційно активних підприємств України у 2017 році складала майже 90%.

Найбільша кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах за даний період спостерігалася у 2016 році та складала більше 4000 одиниць, також цього року впроваджувалося найбільше нової для ринку інноваційної продукції.

Половину серед промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, складали малі підприємства. За останні 5 років питома вага малих та середніх промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, серед

загальної кількості інноваційно активних промислових підприємств збільшилась, а великих – зменшилась.

Найбільш інноваційно активними підприємствами за період 2012-2017 роки були підприємства харчової промисловості, їх частка у загальній кількості інноваційно активних промислових підприємств у 2017 році складала 22%. Біля 10% інноваційно активних промислових підприємств складали підприємства, що виробляють машини та устаткування.

До 2014 року обсяг витрат на інноваційну діяльність в Україні зменшувався, але починаючи з 2015 року витрати почали збільшуватись.. За останні 5 років найбільший обсяг витрат на інноваційну діяльність був у 2016 році, а саме 23229,5 млн. грн., що на 102,3% більше порівняно з 2012 роком. А в 2017 році обсяг витрат на інноваційну діяльність складав вдвічі менше, ніж у 2016 році.

Найбільша частку серед загальних витрат на інноваційну діяльність за даний період складали витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

До 2017 року більше 90% обсягу фінансування інноваційної діяльності складали власні кошти підприємства. У 2017 році частка власних коштів підприємства у загальному обсязі фінансування зменшилась за рахунок збільшення частки кредитних коштів та коштів державного бюджету.

За аналізований період спостерігалась чітка тенденція зменшення обсягу реалізованої інноваційної продукції в Україні. У 2017 році порівняно з 2012 роком загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції зменшився в два рази. При цьому в 2015 порівняно з 2014 роком відбулося різке збільшення обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне інноваційно активне підприємство, а саме на 75,0%. За 5 років обсяг реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне інноваційно активне підприємство в Україні збільшився на 13,1%.

Ефективність використання витрат на інновації за період 2012-2017 роки зменшилася. У 2017 році порівняно з 2012 роком, обсяг реалізованої інноваційної продукції в середньому на одну гривню витрат на інновації зменшився на 38,4%.

Також у 2017 році спостерігалось зменшення експортованої інноваційної продукції, зокрема частка експорту складала 31,2% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, тоді як у 2015 році частка експортованої реалізованої інноваційної продукції складала майже 50,0%.

Згідно аналітичної доповіді «Глобальний індекс інновацій», який представлений у вигляді рейтингу серед усіх країн світу, у 2014 році Україна мала індекс інновацій 36,3% та займала 63 місце у рейтингу. За три роки стан України у розрізі глобального індексу інновацій покращився та у 2017 році вона посіла вже 50 місце з індексом інновацій 37,62%.

Проведений регіональний аналіз показав, що серед регіонів України найбільший обсяг витрат на інноваційну діяльність в середньому на одне інноваційно активне підприємство у 2017 році спостерігався у Запорізькій (33,2 млн. грн.), Донецькій (33,0 млн. грн.) та Сумській (24,9 млн. грн.) областях, а найменший у Житомирській (0,5 млн. грн.) та Рівненській (0,9 млн. грн.) областях.

За результатами групування було виявлено, що 52,0% областей мають обсяг витрат на інноваційну діяльність в середньому на одне інноваційно активне підприємство менше, ніж 5 млн. грн., 28,0% регіонів мають обсяг витрат на інноваційну діяльність в середньому на одне інноваційно активне підприємство від 5 до 20 млн. грн., а 20,0% регіонів – більше 20 млн. грн.

У половині регіонів України у 2017 році обсяг витрат на інноваційну діяльність в середньому на одне інноваційно активне підприємство складав менше ніж 4,8 млн. грн, а в іншій половині – більше ніж 4,8 млн. грн.

Аналіз ефективності використання витрат на інноваційну діяльність по регіонах України показав, що найбільший рівень обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на 1 гривню витрат на інновації у 2017 році спостерігався у Житомирській (14,99 грн.), Закарпатській (13,67 грн.) та в Херсонській (5,13 грн.) областях. Найменший рівень обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на 1 гривню витрат на інновації спостерігався у Дніпропетровській (0,26 грн.), Волинській (0,41 грн.), Луганській (0,65 грн.), Івано-Франківській (0,79 грн.) та Кіровоградській (0,80 грн.) областях.

Результати групування регіонів показали, що у 2017 році 18 областей України мають обсяг реалізованої інноваційної продукції в середньому на одне інноваційно активне підприємство до 10,0 млн. грн., 2 регіони входять до групи з реалізованою продукцією від 10,0 до 20,0 млн. грн., а решта входить до групи, обсяг реалізованої інноваційної продукції яких складав більше 20,0 млн. грн. в середньому на одне інноваційно активне підприємство.

Також було виявлено, що 20% регіонів мають обсяг реалізованої інноваційної продукції в середньому на одну гривню витрат на інновації менше 1,00 гривні, тобто у 2017 році вони неефективно використовували кошти, витрачені на інноваційну діяльність. Більша частка, а саме 48% регіонів, отримали від 1,00 до 4,00 гривень обсягу реалізованої інноваційної продукції в середньому на одну гривню витрат. Групу, обсяг реалізованої продукції в якій складав від 4,00 до 10,00 гривень на одну гривню витрат на інновації, складали 20,0% регіонів, та лише 8,0% регіонів мали більше 10,0 гривень реалізованої інноваційної продукції в середньому на одну гривню витрат.

Короткострокове прогнозування загального обсягу витрат на інноваційну діяльність в Україні показує зростання таких витрат у 2019-2020 роках за умови збереження виявленої тенденції розвитку.

У підсумку необхідно зазначити, що активізація інноваційної діяльності в країні потребує комплексного підходу. Для розвитку інноваційної економіки перш за все слід чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити всебічний комплекс заходів щодо їх сприяння, який включатиме: фінансові стимули, кадрову підготовку фахівців, створення умов для проведення модернізації виробництва, залучення інститутів розвитку до реалізації інноваційних проектів і значне покращення загального інвестиційного клімату в країні.

За нехтування проблем інноваційного розвитку надалі вони лише загострюватимуться, що призведе до поглиблення процесів деіндустріалізації у країні. До перспективних напрямів слід віднести дослідження процесів формування та реалізації інноваційних проектів на підприємстві, подальший розвиток ідей щодо

удосконалення державної інноваційної політики та пошук дієвих механізмів забезпечення інноваційної діяльності адекватним фінансовим ресурсом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV // ВВРУ. – 2002. – № 36. – С. 266.
2. Лаврова Ю.В. Економіка підприємства та маркетинг: Конспект лекцій / Лаврова Ю.В. – Харків, 2012. – с. 116-122
3. Економіка організації: підручник і практикум для СПО /М. С. Мокій, О. В. Азоев, В. С. Іванівський; під ред. М. С. Мокія. - 2-ге вид.,Перероб. і доп. - М.: Видавництво Юрайт, 2015. - 334 с
4. Інноваційний менеджмент: підручник для академічного бакалаврату / С. В. Мальцева [та ін.]; під ред. С. В. Мальцевої. - М.: Видавництво Юрайт, 2014. - 527 с
5. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века : монография / Яковец Ю. В. – М. : Экономика, 2004. – С. 86.
6. Тлумачний словник «Інноваційна діяльність». Терміни інноваційного менеджменту та суміжних областей (від А до Я). 2-ге вид., Доп. - Новосибірськ: Сибірське наукове видавництво. Відп. ред. В.І. Суслов. 2008
7. Підгорний А. З., Самоєнкова О. В. П 32 Статистика ринків: Навчальний посібник. – Одеса: Атлант, 2015. – 408 с.
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №9.
9. Н. Ф. Єфімова, Г. А. Маховікова. Інноваційний менеджмент. Конспект лекцій. - М.: Видавництво: Юрайт, 2011. - 144 с.
10. Курс соціально-економічної статистики: Підручник для вузів / Під ред. проф. М.Г. Назарова. - М.: Финстатинформ, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. - 771 с.
11. Грабовецький Б.Є. Загальна теорія статистики: Навчальний посібник. – Вінниця: ВДТУ, 2001, - 147 с.
12. Теорія статистики : навчальний посібник / М.К. Шапочка, О.М. Маценко. – Суми : Університетська книга, 2014. – 312 с.
13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2017 році» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Чухрай Н.І. Управління інноваціями: навчальний посібник /Н.І. Чухрай, Л.С. Лісовська. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 254 с.
16. Глобальный индекс инноваций. Гуманитарная энциклопедия: Исследования [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий, 2006–2019 (последняя редакция: 23.04.2019). Режим доступу: <https://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>
17. Статистика: Конспект лекцій для студентів II-III курсу усіх форм навчання усіх спеціальностей. (відп. за випуск К. Д. Семенова. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт, 2011 р. – 139 с.)

18. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України /Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №8(74). – С.107-115
19. Канафощка Г. Состояние, перспективы развития инновационных процессов в Украине и возможности их влияние на формирование ВВП [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// www.vlasnasprava.info](http://www.vlasnasprava.info)
20. Яценко О.В. Аналіз інноваційної активності промислових підприємств України / О.В. Яценко // Збірник наукових праць Чернівецького ДТУ. – Чернівці : Вид-во "ЧДТУ". – 2004. – Вип. 22. – С. 16-21
21. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку економіки [монографія] / С. В. Захарін. – К.: КНУТД, 2011. – 344 с.
22. Глухова С. В. Дослідження сутності та взаємозв'язку понять «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес» / С. В. Глухова // Вісник Сумського державного університету. – 2010. – № 1. – С. 184–188
23. Юдіна О.І. Інноваційна діяльність підприємств промисловості як засіб ресурсозбереження / О.І. Юдіна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_3/17.pdf.
24. Федулова І.В. Дослідження сучасного стану та тенденцій інноваційної активності підприємств харчової промисловості України / І.В. Федулова // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во "ПДАБА", 2008. – № 12/1. – С. 146-154
25. Самігулліна Ю.Р. Дослідження стану та проблем розвитку інноваційної діяльності в Україні / Ю.Р. Самігулліна // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : Вид-во "ПДАБА", 2009. – № 24. – С. 106-112.
27. Загородній А.Г. Стратегічний аналіз конкурентоспроможності інноваційно ї продукції /А.Г. Загородній В.М. Чубай. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Menegment/2009_647/10
28. Богомаз О. О. Аналіз діяльності інноваційних підприємств в промисловості України за 2012 – 2017 роки [Текст] / О. О. Богомаз, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 62 – 71.